

Alman MÖhk Madde 47 İle Karşılaştırmalı Olarak Yabancı Hukuk Uyarınca Kazanılan Soyadın İntibakına Dair Düşünceler

Doç. Dr. Hatice Selin PÜRSELİM ARNING¹

Öz

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'da (MÖHUK) ada uygulanacak hukuk ayrı bir kanunlar ihtilafı kuralıyla düzenlenmemiştir. Bunu takiben yabancı hukuka göre kazanılan adın intibak usulü de MÖHUK'ta yer almamaktadır. Bu iki düzenleme birbirinden farklıdır. Kişinin, yabancı hukuka göre kazandığı soyadı Türkiye'de nasıl kullanacağını serbestçe belirlemesi, ada bağlı kişilik haklarına saygı duyulması ve yabancı hukuk uyarınca kazandığı soyadın kullanımının kolaylaştırılması intibak kapsamında açıklanmaktadır. Ada uygulanacak hukuk, kişinin adına dair ihtilaflarda uygulanacak hukuku tespit ederken, adın intibakı, kişinin adı üzerindeki intibak hakkını kapsamaktadır. İntibak sistemi, adın hangi şekilde Türk hukukuna intibak edileceğini belirlemeye hizmet etmektedir. Türkiye'de yabancılar nüfus kütüğüne kayıtlı bir yabancının, dava açarak adını değiştirmesi nedeniyle kayıtlı adının silinerek yeni adının kaydedilmesi intibak ile karıştırılmamalıdır.

Kişinin yabancı hukuk uyarınca doğumla kazandığı soyadını özgürce belirleyebilmesine hizmet eden intibak hakkı çeşitli hallere ortaya çıkabilir. Mukayeseli hukukta farklı soyad düzenlemeleri olduğu görülmektedir. Münferit soyad uygulaması, Sri Lanka, Vietnam gibi Uzakdoğu ülkeleriyle Hindistan ve Pakistan'da yürürlüktedir. Bu sistemde öz ad Türk hukukundaki soyad işlevini görmektedir. Ana, baba ve çocuk farklı soyadlar taşımakta, çocuk ise öz ad olarak babasının öz adını almak zorundadır. Bu hukuka

1 Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, hselinpurselim@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3067-4335

Eser, yazarın "Türk, Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuklarında Ad" kitabında yer alan incelemeden alınmış ve genişletilmiştir.

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih: 16.11.2020 - Kabul Edildiği Tarih: 30.11.2020

DOI: 10.17932/IAU.HFD.2015.018/hfd_v06i2003

göre soyadını kazanan kişi, daha sonra Türk vatandaşı olursa, Türk nüfus kütüğündeki soyadı ne olacaktır? İslam hukuku, Singapur hukuku ve Slav hukuk sistemlerinde ise değişken soyad uygulaması kabul edilmiştir. Bu hukuk sistemlerinde, soyada cinsiyete göre bir takı eklenmektedir. Bu halde, baba ile kızının ve ana ile oğlunun soyadı aynı olmayacaktır. Bu ülkelerden birinin vatandaşı olan erkeğin başka bir ülke vatandaşı olan eşiyle olan evliliğinden doğan çocuk, erkeğin ülkesinde cinsiyetine göre soyad kazanacaktır; ancak bu soyadın Türk nüfus kütüğüne aynı şekilde işlenmesi mümkün müdür? Diğer bir soyad farklılığı ise apellidos kayıtlarda ortaya çıkmaktadır. İspanya’da ve hukuk sistemini bu ülkeden intibak eden birçok Latin Amerika ülkesinde çocuk birden fazla soyad taşımaktadır. Mukayeseli hukuk doktrinde de apellidos olarak kullanılan kavram, çocuğun anasından ve babasından soyad alması anlamına gelmektedir. Ancak bu sayı bazı hukuk sistemlerinde artabilmekte ve çocuğun aldığı soyad sayısı dörde kadar çıkabilmektedir. Apellidos uyarınca iki soyadı olan kişi, Türk vatandaşlığını kazandığında Türk nüfus kütüğüne kaydolurken yabancı hukuka göre kazandığı soyadlardan hangisi esas alınmalıdır?

Bilindiği zere, Türk vatandaşlığını kazanmak öz ad ve soyad değişikliğini gerektirmemektedir. Yukarıda yer alan sorular Türk vatandaşlığını kazanmış kişinin yabancı hukuka göre doğumla kazandığı soyadın istikbaline yöneliktir. İncelememizde, intibakı özel olarak düzenleyen Alman Milletlerarası zel Hukuk Kanunu md. 47 ve yabancı mahkeme kararları ile mukayese yapılarak, yabancı hukuk uyarınca doğumla kazanılan soyadın Türkiye’deki intibakına dair neriler sunulacaktır.

***Anahtar kelimeler:** Yabancı soyad, intibak, Alman Milletlerarası zel Hukuk Kanunu md. 47, Apellidos, doğumla kazanılan soyad*

Reflections on Adaptation of Surnames Acquired Upon Birth Pursuant to Foreign Laws

Abstract

There is no specific conflict of laws rule related to names under the Turkish Code on Private International Law and International Procedural Law (MHUK). In parallel, there is no procedure provided under MHUK on adaptation of names acquired pursuant to foreign laws. These two matters are

different from one another. A person's right to freely determine the way the surname he/she obtained pursuant to foreign law is used in Turkey, respect to be shown to personal rights related to name and facilitation of the use of surnames obtained pursuant to foreign laws is encompassed within the notion of adaptation. The law applicable to names determines the law to be applied by the courts in a dispute concerning one's name; meanwhile, adaptation of a name signifies one's right to adaptation on his/her name. The adaptation system serves to determine how a name should be adapted into Turkish law. The scenario where the registration of the new name of an alien registered to the Register of Aliens in place of the former upon filing an action for such change should not be confused with adaptation.

The right to adaptation, which allows a person to freely determine his/her surname obtained pursuant to foreign law, can come into question in different cases. As it can be seen from comparative law, surnames have been regulated in different ways under different jurisdictions. The practice of individual surname is in effect in the Far East countries such as Sri Lanka and Vietnam as well as in India and Pakistan. Under this system, first name functions in the same way as surname under Turkish law. Fathers, mothers and children carry different surnames; however, children obtain their fathers' first name as their first name. What will be the surname in Turkish civil registry of a person who obtained his/her surname pursuant to one of these systems and afterwards acquired Turkish citizenship? Furthermore, a flexible surname system is accepted under Islamic law, Singapore law and Slavic legal systems. Under these legal systems, surnames are formed by adding suffixes depending on one's gender. Accordingly, a father's surname will not be the same as his wife and his daughter. The child to be born from a marriage between a man carrying the citizenship of one of these countries and a woman carrying the citizenship of a different country will obtain a surname in the father's country depending on his/her gender; however, is it possible for this surname to be registered into the Turkish civil registry in the same way? Another type of difference in surnames arises in the system of apellidos. In Spain and many Latin American countries, which have adopted their legal systems from the former, children carry more than one surname. This notion of apellidos, which is also named this way under comparative law, means that the child obtains surnames from both his/her father and mother. However, this number can increase in some legal systems and the total number of surnames that the child can obtain can raise up to four.

Which surname obtained under foreign law should be taken into account when a person having two surnames pursuant to the Apellidos system is to be registered to the Turkish civil registry upon acquiring Turkish citizenship?

As it is known, acquiring Turkish citizenship does not require one to change his/her first and surname. The questions raised above concern the outcome of surnames acquired upon birth according to a foreign law by a person who afterwards acquired Turkish citizenship. In our examination, we will be making suggestions regarding the adaptation of surnames acquired pursuant to foreign laws upon birth, by making comparisons with the German Code of Private International Law Art. 47, which has a dedicated regulation on adaptation, and foreign court decisions.

Keywords: *Foreign surname, adaptation, German Code of Private International Law Art. 47, Apellidos, surname obtained upon birth*

Giriş

Türk hukuk sistemi uyarınca, kişinin kimliğini işaret eden, onu diğer bireylerden ayırmaya yarayan, toplumsal düzeni sağlama vazifesi içeren ad, kişinin hangi aileye ait olduğunu belirtmektedir. Milletlerarası ad hukuku ise engin bir deniz gibidir ve birbirinden farklı birçok uygulamayı barındırmaktadır. Yabancı bir ülke hukuku uyarınca soyad kazanan kişi, daha sonra Türk vatandaşlığına geçtiğinde Türkiye’de Türk vatandaşı olarak muamele görecektir. Ancak bu kişinin yabancı hukuka göre kazandığı soyadın Türk nüfus kütüğüne işlenmesinde sorunlar doğabilir. Muhtelif sorunlar Alman Milletlerarası Özel Hukuk Kanunu (MÖHK) uyarınca bir kanunlar ihtilafı kuralı ile çözülmektedir; zira soyadın yabancı hukukun tesirinde olduğu kabul edilmektedir. Çalışmamızda Alman MÖHK dikkate alınarak soyadın intibakından doğacak sorunlara yer verilecektir.

I. Ad Hukukunun MÖHUK Kapsamında Değerlendirilmesi

Milletlerarası ad hukukuna dair ihtilaflar, milletlerarası özel hukukun en problemlili kısımlarından bir tanesini oluşturmaktadır. Ülkelerin farklı ön ad ve soyad uygulamaları nedeniyle birçok kişi, farklı ülkelerde farklı adlarla ilgili yer nüfus kütüğüne kaydedilmektedir.

Ad hukukuna dair düzenlemeler MÖHUK kapsamında iki halde karşımıza çıkabilir. Bunlardan ilki aşağıda ayrıca inceleyeceğimiz intibak hususudur.

İkincisi ise ada uygulanacak hukuk meselesidir. Ada uygulanacak hukuk doğum, evlenme, boşanma, evlat edinme gibi hallerde yabancılık unsuru içeren ada dair ihtilafa uygulanacak hukuku tespit etmektedir. Avusturya § 13/I MÖHK, Alman MÖHK md. 10 ve İsviçre MÖHK md. 37 uygulamalarının aksine MÖHUK'ta ada uygulanacak hukuka dair ayrı bir kaide bulunmamaktadır. Ortaya çıkan ihtilaflar aile hukuku statüsü uyarınca çözülmekte, bu işlem veya ilişkinin öz ad ve soyada dair hukuki neticeleri dikkate alınmaktadır². Ada uygulanacak hukukun aile hukukuna dair işlem veya ilişkiye bağlanması yönündeki görüşe katılmamaktayız³. MÖHUK'ta ayrı bir kanunlar ihtilafı kuralı bulunmaması kanımızca bir eksiklik ve bu konudaki önerimiz şu şekildedir: MÖHUK'ta bu konuda bir kanunlar ihtilafı kuralı düzenlenmesi gerektiğine inanmaktayız. Önerimiz şu şekildedir: “Ada kişinin milli hukuku uygulanır. Eşlerin soyadına, müşterek milli hukukları, yoksa taraflardan birinin milli hukuku veya taraflardan birinin mutad meskeni Türkiye’de ise Türk hukuku uygulanır. Çocuğun soyadına, ana ve babanın müşterek milli hukuku, yoksa ana babadan birinin milli hukuku, yoksa ana babadan birinin mutad meskeni Türkiye’de ise Türk hukuku uygulanır. Evlatlığın soyadı, milli hukukuna tabidir. Ad değiştirme davasında Türk Hukuku uygulanır”⁴. Doktrinde bir görüş ada uygulanacak hukukun milli hukuka tabi olması gerektiğini ifade etmektedir⁵. MÖHUK sistemimiz bu haliyle Alman hukukunda 1970’li yıllarda uygulanan prensibi devam ettirmektedir.

Kıta Avrupası’nda ada uygulanacak hukukun belirlenmesinde dönüm noktası 12.05.1971/IV ZB 52/70 tarihli Alman Federal Yargıtay kararıdır⁶. Bu kararı kısaca özetlemek gerekirse, “davaya konu olan vakada, Alman vatandaşı erkek (H.J.P.) ve İspanyol vatandaşı kadın (A.N.V.), 04.06.1965 tarihinde Almanya’da yetkili makam huzurunda evlenmiştir. Çiftin 10.05.1967 tarihinde bir çocuğu doğmuştur. A.N.V., evlilik akdi sırasında imzaladığı belgeleri ve çocuğun doğum kayıtlarını “evlilik öncesi soyadı N.V. olup,

2 ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN FİGANMEŞE, İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, 8.B., İstanbul 2020, s. 127.

3 Bu görüş için bkz., ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE s. 127; ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, Bahadır, Milletlerarası Özel Hukuk, 16. B., İstanbul 2020, s. 208, NOMER, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, 22. B., İstanbul 2017, s. 228 vd.

4 PÜRSELİM ARNING, Hatice Selin, Türk, Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuklarında Ad (Ada, Ad Değiştirme Davasına, Kayıt Düzeltme Davasına Uygulanacak Hukuk ve Tanıma Usulü), Ankara 2014, s. 378.

5 TEKİNALP, Gülören/UYANIK, Ayfer: Milletlerarası Özel Hukuk, 12. B., İstanbul 2016, s. 125; DOĞAN, Vahit: Milletlerarası Özel Hukuk, 6.B., Ankara 2020, s. 303.

6 BGH, 12.05.1971/IV ZB 52/70, NJW 1971, s. 1516.

yeni soyadı A.P.'dir" ibaresiyle imzalamış; 02.10.1968 tarihinde, yetkili makama (Standesamt) dilekçe vererek kayıtlardaki adının A.N.V. şeklinde düzeltilmesini talep etmiştir. Yetkili makam, ilk derece mahkemesi, ikinci derece mahkemesi ve eyalet yargıtayı bu talebi reddetmiştir. Almanya Federal Yargıtayı'nda görülen davada, ada uygulanacak özel bir kanunlar ihtilafı olmamasının uygulamada ve hakların korunmasında sakıncalara yol açtığı tespit edilmiştir. (...) O tarihte yürürlükte olan Alman hukuku uyarınca evli kadın eşinin soyadını alacak; kadının talebi halinde, evlilik öncesi soyadı kocasının soyadının yanında eklenecektir. İspanyol hukuku uyarınca, kadının soyadı evlilik nedeniyle değişmemektedir; ancak kadının seçim hakkı saklıdır. Kadın, erkeğin soyadını kendi soyadının önüne ekleyebilir. (...) Dava görüldüğü sırada Almanya'da ada uygulanacak bir kanunlar ihtilafı kuralı olmamasından dolayı (yani uygulama şu an yürürlükte olan Türk MÖHUK uygulamasıyla aynıydı) uyuşmazlıkla ilgili mahkemeye dört doktrin görüşü sunulmuştur. İlk görüş, erkeğin milli hukukunu; ikinci görüş eşlerin milli hukuklarında birbiriyle örtüşen hukuk kaidesinin tespit edilerek vakaya uygulanmasını; üçüncü görüş eşlerin yerleşim yeri hukukunu; son görüş, eşlere serbest seçim hakkı tanınarak, taraflara evlilikte kullanacakları soyadı belirleme hakkı verilmesini önermekteydi. Bunların haricinde, uygulamada ada uygulanacak hukuka dair Alman mahkemeleri tarafından önceki tarihlerde verilen iki karar da mevcuttu. Ancak Yargıtay, bu davada iki içtihadın da uygulanamayacağını ifade etmiştir. Evliliğin genel hükümlerine uygulanan (mülga) MÖHK md. 14'e göre, evlilik nedeniyle değişen soyada evlilik statüsünün uygulanması gerekmekteydi. Federal Yargıtay, aile hukuku düzenlemelerinin yanı sıra Almanya'da ad ile ilgili düzenlemelerin de bulunduğuna dikkat çekerek, ada dair mevzuat uyarınca, adın kişiye sıkı suretle bağlı bir hak olduğunu, ad ile ilgili düzenlemelerin kişiler hukukuna dahil olduğunu karara bağlamıştır. Federal Yargıtay'a göre, kişiler hukukuna dahil olan bir konu aile hukukuna dahil edilemez. Evlilik nedeniyle değişen soyadına uygulanacak hukuk için iki seçenek vardır: Evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen (mülga) MÖHK md. 14 ve şahsi statü. Federal Yargıtay, bu iki kaidenin de incelenmesini; neticede, üstün olan hakkın belirlenerek, korunması gerektiğine karar vermiştir. Karar uyarınca, üstün olan ve öncelikli olarak korunması gereken kişinin adıdır. Federal Yargıtay, yabancı devlet vatandaşı olan bir kişiye Alman hukuku uyarınca, "zorla" ad verilmeyeceğini ve aynı şekilde yabancıнын mevcut adının Alman hukukuna göre değiştirilemeyeceğini, A olan adın Alman hukukuna uygun

olsun diye B yapılamayacağını ifade etmiş; yabancılık unsuru olan ihtilafta adın tespiti yapılırken kadın-erkek arasında ayrımcılık yapılmaması ve ada kişinin milli hukukunun uygulanması gerektiğine hükmetmiştir. Federal Yargıtay, bu kararı verdiği tarihte, Alman hukuku eşlerin farklı soyadlar taşımasına izin vermiyordu. Şahsi statü uygulandığı takdirde, eşlerin farklı soyad taşımaları ihtimali doğacağından, Federal Yargıtay, yabancı hukuk uyarınca, kadın evli olmasına rağmen milli hukuku uyarınca eşinden farklı soyad taşıyabiliyorsa, bu durumun Alman kamu düzenini ihlal etmeyeceğini de karara bağlamış; kişinin adı üzerinde mutlak ve devredilemez bir hakkı olduğunu ve adın kişiliğe ait çok önemli ve devamlı bir rolü bulunduğunu gerekçe göstererek, bu hakkın evlilikte soyadı birliğinin sağlanmasından daha üstün olduğunu ifade etmiştir. Federal Yargıtay’a göre, öncelikli olarak korunması gereken, kişilik hakkına dair olan ad üzerindeki haktır. Kararda ada uygulanacak hukukun şahsi statüye yani kişinin milli hukukuna göre tespit edilmesi, temel ilke olarak kabul edilmiştir⁷. Alman Federal Yargıtayı’nın görüşlerine katılmakta ve Türk MÖHUK uygulamasının da bu yönde olması gerektiğini düşünmekteyiz.

MÖHUK kapsamında değerlendirilecek bir başka konu ad değiştirme davasına uygulanacak hukuktur. Yabancı ülke vatandaşı, örneğin yabancılar kütüğüne kayıtlı adının değiştirilmesi talebiyle Türkiye’de dava açabilir. İsviçre MÖHK md. 38’in aksine MÖHUK’ta ad değiştirme davasına uygulanacak hukukla ilgili bir düzenleme de yer almamaktadır. Bir görüş davada ilgilinin milli hukukunun uygulanması gerektiğini savunmaktadır⁸. Bazı ülkelerde ad değişikliği belirli bir sınıra tabi olmadan ve oldukça basit bir usulle yapılmaktadır; bu ülke vatandaşlarının açtığı davada milli hukukları uygulandığı takdirde Türkiye’de birçok kez ve herhangi bir haklı sebebe dayanmadan ad değiştirme davası açabileceklerdir⁹. Bu nedenle ad değiştirme davasında Türk hukukunun uygulanması gerektiğini savunmaktayız; örneğin mevcut ad Türk kamu vicdanıyla bağdaşmayan, hakaret veyahut alay konusu olan bir ad ise bu ad Türk ad mevzuatına uymadığından alınamayacaktır¹⁰.

Çalışmamızın konusunu olan intibak meselesi ise yabancı hukuka göre kazanılan adın intibakına dairedir ve yukarıda açıklanan meseleler içerisinde değerlendirilemez. Zira yabancı hukuka göre kazanılan adın intibakından

7 Karara dair bkz., PÜRSELİM ARNING, s. 242’den aynen.

8 TEKİNALP/ÇAVUŞOĞLU, s. 125.

9 PÜRSELİM ARNING, s. 295 vd.

10 PÜRSELİM ARNING, s. 299 vd.

doğan sorunlar, ada uygulanacak hukuk veya ad değiştirme davasında uygulanacak hukuk yardımıyla çzlmemelidir. Soyadın intibakı, farklı bir ad hukuku mevzuatına göre kazanılan soyadın başka bir hukuk sistemine sahip ülkede intibakını kapsamaktadır.

II. Yabancı Hukuk Uyarınca Kazanılan Soyadın İntibakı

Kişinin yabancı ülke hukukuna göre kazandığı soyadı Türkiye’de nasıl kullanacağı intibak konusunun çekirdeğini oluşturmaktadır. *İlgilinin dört adet soyadı varsa* nüfus kütüğüne kaydedilirken acaba bu soyadların hangisi kütüğe esas alınacaktır veyahut ilgilinin adını kazandığı *lke hukuku uyarınca soyadı yoksa ne yapılması gerekir?* Kanımızca bu ve benzeri hususlarda soyadı nüfusa kaydedilecek kişi ve nüfus memuru bir tartışma içine sokulmamalı, hukuku kaideler çerçevesinde yeknesak uygulamaların yerleşmesine gayret edilmelidir. Tavsiye ettiğimiz usul öncelikle ilgilinin soyadını Türkiye’de nasıl kullanacağını kendisinin tespit etmesidir. Bir kişiyi nüfus kütüğüne kaydetmek, o kişinin soyadının zorla değiştirilmesi anlamına gelmemelidir. Yabancı lke hukuku uyarınca dört tane soyadı kazanmış kişinin hangi soyadının nüfusa kaydedilmesi gerektiği veya yabancı hukuk uyarınca soyadın parçası olarak kullanılan müstear adın kütüğe kaydedilip kaydedilmemesi meselesi, kişinin adı üzerindeki hakkı kapsamında değerlendirilmelidir. Bu meseleler kişiden kişiye veya nüfus memurluğundan nüfus memurluğuna göre değişen münferit meseleler olarak kabul edilmemelidir. *İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi, ada dair açılan ihtilafları İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’nin özel hayatın ve aile hayatını korunması başlıklı 8. maddesi ile ayrımcılık yasağı başlıklı 14. maddesi kapsamında değerlendirmektedir.* Kanımızca bu mesele ülkemizde de temel bir hakkın korunması kapsamında değerlendirilmesi ve yeknesak bir düzenleme tertip edilmelidir.

İntibak sistemi, adın hangi şekilde Türk hukukuna intibak edileceğini belirlemeye hizmet etmektedir. Türkiye’de yabancılar kütüğüne kayıtlı bir yabancının, dava açarak adını değiştirmesi nedeniyle kayıtlı adının silinerek yeni adının kaydedilmesi intibak ile karıştırılmamalıdır. İntibaka başvuran kişi, vatandaşlığına geçiş işlemleri yapılmış olan bir Türk vatandaşı olmalıdır. Bu halde akla ad değiştirme davası gelebilir. Zira hlihazırda bir Türk vatandaşlığını kazanmış kişi ad değiştirme davası açabilir. Türk Medeni Kanunu (TMK) md. 27 uyarınca, adın değiştirilmesi, ancak haklı

sebeplere dayanılarak hâkimden istenebilir. Adın değiştirildiği nüfus siciline kayıt ve ilan olunur. Ad değişmekle kişisel durum değişmemektedir. Ancak şu nokta gözden kaçırılmamalıdır; ad değiştirme ve intibak farklı meselelerdir. Yabancı devlet vatandaşı kişi, vatandaşlığa alınma işlemleri tamamlandığı anda artık Türk vatandaşdır; fakat statü değişikliği olmasına rağmen doğumla kazandığı soyad, yabancı hukuka göre kazanılmış yabancı bir soyadadır. Ayrıca intibakta kişi adını değiştirmek istememektedir; yabancı hukuka göre kazanmış olduğu adını muhafaza ederek Türk nüfus kütüğüne kaydedilmesini talep etmektedir.

TMK md. 27'nin ortaya çıkacak ihtilaflara hizmet etme kabiliyeti olup olmadığı üzerinde de durulmalıdır. İntibak ile TMK md. 27'nin hizmet ettiği alanlar farklıdır. TMK md. 27'nin sunduğu çözüm sınırlıdır. Türk vatandaşlığını kazanmış kişi yabancı hukuk uyarınca kazandığı soyadı değiştirebilir. Ancak prensip, kişinin Türk vatandaşlığı kazanması nedeniyle soyadını değiştirmek zorunda kalmamasıdır; zira Türk vatandaşlığını kazanmak mevcut soyadı değiştirmek için zorlayıcı bir neden değildir. Bunun haricinde kanun koyucunun TMK md. 27'yi düzenlerken Türk mevzuatından hareket ettiğini unutmamak gerekir. Türk vatandaşlığını kazanmış kişi önce sicile Türk vatandaşı olarak kaydedilmelidir ki aldığı nüfus cüzdanı ile ad değiştirme davası açabilsin. Bu halde yabancı hukuk uyarınca soyadı uygulaması olmayan bir ülkede adını kazanmış kişinin önce nüfus kütüğüne kaydedilmesi, ardından da TMK md. 27 uyarınca dava açması düşünülebilir. Fakat bu kişi hangi soyadla nüfus kütüğüne kaydedilecektir? Zaten ilk mesele çözüldüğünde ilgilinin TMK md. 27 uyarınca dava açmasına gerek kalmayabilir.

III. Alman MÖHK Madde 47 Uyarınca Soyadın İntibakı ve MÖHUK ile Karşılaştırılması

Yabancı hukuk uyarınca kazanılmış adın intibakı, yabancılık içeren bir kanunlar ihtilafı meselesi olarak kabul edilmiş ve Alman MÖHK md. 47'de düzenlenmiştir. MÖHK md. 47 ile adını yabancı hukuka göre kazanmış olan kişiye, Alman ad mevzuatındaki temel ilkelere uyumlu bir ada sahip olma imkânı sunulmaktadır¹¹. Bu kaidenin klasik bir kanunlar ihtilafı kuralı olmadığı görülmektedir. Alman vatandaşlığına geçmiş kişinin yabancı hukuka göre kazandığı ad MÖHK kapsamında statü değişikliği olarak kabul edilmiş

¹¹ HEPTING, Reinhard: *Angleichung im internationalen Namensrecht*, StAZ 2001, s. 260.

ve MÖHK md. 47’de bu adın intibak usulü düzenlenmiştir¹². Ad intibakı, Alman yetkili makamlarınca sıklıkla uygulanan bir kaide olmasına rağmen, talebe bağlı olup, zorunlu bir muamele değildir; hakkı kullanmak belirli bir süreye tabi değildir; prensip olarak bu hak sadece bir kez kullanılabilen ileriye yönelik etki doğuran bir haktır¹³. Aşağıda Alman MÖHK 47’de yer alan haller tek tek incelenecektir¹⁴.

Kişinin yabancı hukuka göre kazandığı ad zincirleme ad (Namensketten) şeklindeyse, örneğin kişinin Arapça adı Bedriye binti Zekiye (Bedriye kızı Zekiye) şeklindeyse bu adlardan hangisinin ön ad hangisinin soyad olarak kullanılacağına ilgili karar vermek zorundadır¹⁵. Hindistan’da ve Pakistan’da adın bir parçası olarak kullanılan singh, kaur, khan, mirza, begum gibi dini unvanlar ve soyluluk işaretleri adın eki ve ayrılmaz parçası olarak yer alıyorsa, kişi bu adlardan birini soyadı olarak seçebilir¹⁶. Türk MÖHUK sistemi uyarınca da kişiye benzer bir hak sunulması görüşündeyiz. Bu halde kişi hangi adın soyad hangisinin ön ad olduğuna kendisi karar verecektir. Mevcut bir kaide olması, münferit hallerde yaşanacak tartışmaların önüne geçecektir.

Bir başka mesele Türk vatandaşlığına geçen kişinin toplamda sadece bir adının (münferit ad) olmasıdır. Bu halde ne yapılması gerekir? Örneğin kişinin adı Ay ise ne yapılması gerekir? Ay öz ad mıdır yoksa soyad mıdır; bu halde nasıl bir muamele yapılması gerekir? Alman MÖHK 47/I/2 uyarınca böyle bir halde kişiye tamamlama imkânı sunulmuştur; yani tek adı Ay olan kişi Ay’ın ön ad mı yoksa soyad mı olduğunu bizzat belirleyebilir. Örneğin adı Ay olan kişi Alman vatandaşlığına geçtiğinde, adını Ay Gottwald olarak belirleyebileceği gibi Marlene Ay olarak da belirleyebilir¹⁷. Münferit ad halinde hangi adın hangi fonksiyonu taşıyacağına kişi kendisi karar vermektedir¹⁸. Aynı

¹² HEPTING, Reinhard: *Die Angleichung in Art. 47 EGBGB*, StAZ 2008, s. 176; HENRICH, Dieter: *Die Angleichung im internationalen Namensrecht-Namensführung nach Statutenwechsel*, StAZ 2007, s. 198.

¹³ MANKOWSKI, Peter: *in: Heidel/Hüßtege/Mansel/Noack, Bürgerliches Gesetzbuch-Band I, 2. Auflage, Baden Baden 2012, EGBGB Art. 47, Rn. 10.*

¹⁴ *Ayrıntılı bilgi için bkz., PÜRSELİM ARNİNG, s. 23 vd.*

¹⁵ HEPTING, StAZ 2008, s. 161; MAESCH, Gerald: *Art. 47 EGBGB und die neue Freiheit im internationalen Namensrecht - oder Casanovas Heimfahrt*, IPRax 2008, s. 16-17.

¹⁶ HEPTING, StAZ 2008, s. 170.

¹⁷ MANKOWSKI, EGBGB Art. 47, Rn. 20.

¹⁸ HEPTING, StAZ 2008, s. 168; HENRICH, s. 200; MANKOWSKI, EGBGB Art. 10, Rn. 75; HORN, Detlef: *Namensrecht in Sri Lanka*, StAZ 1984, s. 53; LOOSCHELDERS, Dirk: *Internationales Privatrecht, Artikel 3-46 EGBGB, Heidelberg 2004.*

şekilde bu kişinin birden çok adı varsa, MÖHK 47/I/2 uyarınca hangisinin öz ad olduğunu belirleme yetkisi kişiye bırakılmıştır. Örneğin kişinin adı A... B... C... D... ise, bu kişi A... B...’nin öz ad, C... D...’nin soyad olduğunu belirleme hakkı vardır. Aynı kişi A... B...’nin silinmesini, öz adının C... soyadının D... olmasını da Alman MÖHK md. 47/I/2 uyarınca talep edebilir. Alman Federal Yargıtayı’nın bir kararında¹⁹ Endonezyalı kadının adı A... B... C... D... şeklinde olup, kişinin Endonezya hukuku uyarınca kazandığı adda öz ad ve soyad ayrımı yoktur. Bu kişi Alman vatandaşı E. F. ile evlenmiş ve taraflar Alman MÖHK md. 10 uyarınca kendilerine Alman hukuku uyarınca bir aile soyadı seçmiştir. Bu seçim neticesinde tarafların soyadı F olmuştur. Ancak ilgili Alman nüfus idaresinde kadının ön adı A... B... C... D..., soyadı ise F şeklinde görünmektedir. Açılan davada, kadın öz adının A... B... ve evlilik öncesi soyadının C... D... olarak sicile işlenmesini talep etmiştir. Federal Yargıtay talebin idare tarafından reddini yerinde bulmuş; burada Alman vatandaşı olmayan kadının MÖHK md. 47 uyarınca değil ada uygulanacak hukuku düzenleyen MÖHK md. 10 kapsamında dava açabileceğini ifade etmiştir.

Kişi, adının Alman mevzuatında yer almayan kısmını kullanmak istemiyorsa, bu kısmın silinmesini MÖHK md. 47/I/3 uyarınca talep edebilir. Örneğin ara adı (Mitteldname/Zwischendname/middle name) olan kişi bu adı kullanmak istemiyorsa ara adının silinmesini talep edebilir. Ara ad Alman hukukunda ön ada dair kabul edildiğinden örneğin John Fitzgerald Kennedy’nin adı için soyadı siciline sadece Kennedy yazılacaktır²⁰. Bu noktada ara adın ülkemizde kullanılan göbek adından farklı olduğunu, daha çok Amerika Birleşik Devletleri hukukunda kullanıldığını kısaca **açıklamak isteriz. Bunun haricinde adında** dini unvan veya soyluluk işareti bulunan kişi, bunların silinmesini de aynı fıkra uyarınca talep edebilir²¹. İran Hukuku’na göre Yussuf Ahmadi İmani Hasheminia adını taşıyan kişinin soyadı Ahmadi İmani Hasheminia’dır ve üç kelimededen oluşan soyad, kelime kelime değil, bir bütün halinde anlam ifade etmektedir²². Bu soyada sahip kişi Alman

s. 136.

19 BGH, Beschluss vom 3. Dezember 2014 - XII ZB 101/14 - OLG Karlsruhe, http://lorenz.userweb.mwn.de/urteile/xiizb101_14.htm (Erişim: 21.08.2020)

20 LOOSCHELDERS, s. 137; MANKOWSKI, EGBGB Art. 10, Rn. 70; MÖRSDORF-SCHULTE, Juliana: in: Prütting/Wegen/Weinreich, BGB Kommentar, Köln 2014 (EGBGB Art. 10), EGBGB Art. 10, Rn. 3.

21 HEPTING, StAZ 2008, s. 172.

22 KUBITZ, Joachim: Namensführung von aethiopischen Staatsangehörigen, StAZ 2000, s. 180.

vatandaşlığına geçtiğinde, soyadını oluşturan isimlerden sadece birini seçip diğerslerinin silinmesini isteyebilir. Kanımızca Türk hukukunda da taraflara bu hak tanınabilir.

Değişken soyad, soyada cinsiyete göre takı eklenmesidir. Bu örnekte ailedeki erkeklerin soyadı aynı olurken, ana ve oğlun soyadı farklı olacaktır. Aynı şekilde baba ile kızlarının soyadı da farklı olacaktır. Daha çok İslam hukuku ve Slav hukuk sistemlerinde bu soyadlara rastlanılmaktadır. Ananın adı Dilnoza Azimova iken babanın soyadı Rashid Azimov, oğullarının adı Murad Azimov, kızlarının adı ise Nigara Azimova olacaktır. Bu örnekte -ova takısı kızı anlamına gelirken, -ov takısının oğlu anlamına gelmektedir. Bu soyadların Türk nüfus kütüğüne kaydı nasıl olacaktır? Alman MÖHK md. 47/I/4 uyarınca değişken soyadlarda kişi soyadının takısız halde yazılmasını (yukarıdaki örnekte buna göre çiftin soyadı Azim olarak sicile işlenebilir) talep edebilir²³. Türk hukukunda da taraflara bu seçim hakkının verilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

MÖHK md. 47/I/5'te yer alan adın Almancaştırılması ise kişiye sunulan son imkândır. Örneğin adı Nikolai olan bir kişi adının Niklas olarak Alman sicile işlenmesini talep edebilir. Bu hal, soyad için de geçerlidir²⁴. Örnek bir davada²⁵ 1983 yılında İstanbul'da doğan Burcu 11.02.1999 tarihinde Alman vatandaşı olmuştur ve 11.05.2016'da Marlene Burcu adını almıştır. Davacı burada Burcu adını MÖHK md. 47/I/5 uyarınca Almancaştıramadığını, bu nedenle adına Almanca bir ön ad eklemek istediğini ifade etmiştir. Görüşümüz uyarınca, kişinin talebi olması halinde Mahmodi şeklinde olan soyadı Türk nüfus kütüğüne Mahmut olarak işlenebilir.

Son olarak değinmek istediğimiz mesele, mukayeseli hukukta Apellidos olarak kullanılan soyada dair özel bir kavramdır. Apellidos uygulaması nedeniyle birçok Latin Amerika ülkesinde kişiler birden fazla soyad taşımaktadır. Bu soyadların hangisinin sicile işlenmesi gerektiği mukayeseli hukukta ciddi tartışmalara neden olmuştur, fakat nihai sonuca ulařılmıştır²⁶. Apellidos uyarınca dört soyadı olan kişi, Türk vatandaşlığını kazandığında Türk nüfus kütüğüne kayd olurken yabancı hukuka göre kazandığı soyadlardan hangisi

²³ MANKOWSKI, EGBGB Art. 47, Rn. 28.

²⁴ MAESCH, IPRax 2008, s. 21.

²⁵ AG München 08.08.2016 721 UR III 206/16, StAZ 2017, s. 178.

²⁶ MANKOWSKI, EGBGB Art. 10, Rn. 71; FLAEGEL, Peter: *Wie löst das spanische Recht im Vergleich zum deutschen die Probleme des bürgerlichen Namens?*, Hamburg 1996, s. 73.

esas alınmalıdır? Alman hukukunda milletlerarası özel hukuku uzun süre meşgul eden Apellidos'un sicile kaydı meselesinde, her iki soyadın da sicile kaydedilmesi gerektiği neticesine varılmıştır; ancak nesilden nesile geçecek olan Apellidos' u oluşturan ilk soyad olacaktır. Kanımızca aynı düzenlemeye Türk hukukunda da yer verilebilir.

Sonuç

Türk hukuk sistemi ayrıntılı bir ad hukuku mevzuatına sahip olmasına rağmen ada dair yabancılik içeren ihtilaflar, ayrı bir kanunlar ihtilafı kuralı ile düzenlenmemiştir. Bu kapsamda MÖHUK'ta ada uygulanacak hukuka, ad değiştirme davasında uygulanacak hukuka ve adın intibakına dair özel bir kanunlar ihtilafı kuralı olmamasını eleştirmekteyiz.

Adın intibakı, ada uygulanacak hukuk veya ad değiştirme davasına uygulanacak hukuk meselelerinden farklıdır. Türk vatandaşlığına geçmiş fakat soyadı yabancı hukukun tesirinde kalmış kişinin adının, Türk nüfus kütüğüne nasıl yazılacağı yabancı hukuk uyarınca kazanılan soyadın intibakını ifade etmektedir. Adın intibakı kişinin hayatına dair en önemli meselelerden bir tanesidir. Bilindiği üzere, Türk vatandaşlığını kazanmak ön ad ve soyad değişikliğini gerektirmemektedir. İncelememizde, intibakı özel olarak düzenleyen Alman MÖHK md. 47 ile mukayese yapılarak, yabancı hukuk uyarınca kazanılan soyadın Türkiye'deki intibakına dair öneriler sunulmuştur. Mukayeseli hukukta farklı soyad uygulamaları olduğu görülmektedir. Bu ülkelerin vatandaşları adları Türk nüfus kütüğüne kaydedilirken problemler yaşayabilir.

Bu konuda çıkan ihtilafın çözülmesi son derece ehemmiyet içeren bir meseledir. Kişi intibak edilen adını -ilke olarak- ilelebet taşımak ve kişiliğinin bir parçası olarak muhafaza etmek zorunda kalacaktır. Bu nedenle Türk MÖHUK sisteminde ivedilikle adın intibakına dair kanunlar ihtilafı kuralı düzenlenmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Örneğin kişiye adını Türkçeleştirme imkânı (Suleymanov soyadının Süleymanoğlu şeklinde yazılabilmesi gibi) sunulabilir. Soyada cinsiyete göre takı ekleniyorsa, bu takının eklenip eklenmemesi kararı ilgiliye bırakılabilir. Ara ad uygulamasına sahip ülke hukukuna göre soyad kazanmış kişiye bu adla ilgili tercih hakkı tanınabilir. Yabancı hukuka göre kazanılmış tek bir ad varsa, öz ad ve soyada dair karar hakkı ilgiliye tanınabilir ve kişinin rızası ön planda tutulabilir. Yabancı hukuka göre kazanılan ad zincirleme ad (Namensketten) şeklindeyse, bu

adlardan hangisinin ön ad hangisinin soyad olarak kullanılacağına yine ilgili karar vermelidir. Kanaatimiz uyarınca bu ve benzeri hallerde öncelik kişinin rızasının olmasıdır.

Kaynakça

- [1]ÇELİKEL, Aysel / ERDEM, Bahadır: *Milletlerarası Özel Hukuk*, 16. B., İstanbul 2020.
- [2] DOĞAN, Vahit: *Milletlerarası Özel Hukuk*, 6.B., Ankara 2020.
- [3]FLAEGEL, Peter: *Wie löst das spanische Recht im Vergleich zum deutschen die Probleme des bürgerlichen Namens?*, Hamburg 1996.
- [4] ENRICH, Dieter: *Die Angleichung im internationalen Namensrecht-Namensführung nach Statutenwechsel*, StAZ 2007.
- [5]HEPTING, Reinhard: *Angleichung im internationalen Namensrecht*, StAZ 2001.
- [6]HEPTING, Reinhard: *Die Angleichung in Art. 47 EGBGB*, StAZ 2008 (Kısaltma: Art. 47).
- [7]HORN, Detlef: *Namensrecht in Sri Lanka*, StAZ 1984.
- [8]KUBITZ, Joachim: *Namensführung von aethiopischen Staatsangehörigen*, StAZ 2000.
- [9]LOOSCHELDERS, Dirk: *Internationales Privatrecht, Artikel 3-46 EGBGB*, Heidelberg 2004.
- [10]MAESCH, Gerald: *Art. 47 EGBGB und die neue Freiheit im internationalen Namensrecht - oder Casanovas Heimfahrt*, IPRax 2008 (IPRax 2008).
- [11]MANKOWSKI, Peter: in: *Heidel/Hüßtege/Mansel/Noack, Bürgerliches Gesetzbuch-Band I, 2. Auflage*, Baden Baden 2012.
- [12]MÖRSDORF-SCHULTE, Juliana: in: *Prütting/Wegen/Weinreich, BGB Kommentar, (EGBGB Art. 10)*, Köln 2014.
- [13]NOMER, Ergin, *Devletler Hususi Hukuku*, 22. B., İstanbul 2017.
- [14]PÜRSELİM ARNING, Hatice Selin, *Türk, Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuklarında Ad, (Ada, Ad Değişirme Davasına,*

Kayıt Düzeltme Davasına Uygulanacak Hukuk ve Tanıma Usulü)
Ankara 2014.

[15]ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN FİGANMEŞE, İnci,
Milletlerarası Özel Hukuk, 8.B., İstanbul 2020.

[16]TEKİNALP, Gülören/ÇAVUŞOĞLU, Ayfer, Milletlerarası Özel
Hukuk, 12. B., İstanbul 2016.

[17]BGH, Beschluss vom 3. Dezember 2014 - XII ZB 101/14 - OLG
Karlsruhe, http://lorenz.userweb.mwn.de/urteile/xiizb101_14.htm
(erişim: 21.08.2020).